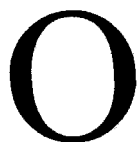

LIDGELD 2009

Heel wat leden hebben niet opgemerkt dat wij in de voorgaande Flash Medailles een oproep deden om het lidgeld voor dit jaar te betalen . Andere jaren stuurden wij bij het begin van ieder nieuw jaar een afzonderlijke brief . Maar gezien de steeds verhogende posttarieven hebben wij hiervan afgezien en beslist de oproep voor de vernieuwing van het lidgeld te publiceren in de eerste Flash Medailles van het jaar . Maar 50 % van onze leden zijn voor 2009 in orde ! Indien u in de letter O hieronder een rood kruis ziet , wil dit zeggen dat wij uw lidgeld nog verwachten . De jaarlijks ingezamelde gelden gaan terug naar de leden onder vorm van geschenken en drinks tijdens onze Algemene Vergaderingen en jaarlijkse uitstappen. Wij hebben uw geldelijke steun dus broodnodig .

COTISATION 2009

Bon nombre de membres n'ont pas remarqué que nous faisons un appel de renouvellement de cotisation pour l'année 2009 dans notre précédent Flash Médailles. Les années précédentes, nous avons l'habitude d'envoyer à nos membres une lettre personnalisée. Vu l'augmentation constante des tarifs postaux, nous avons abandonné cette formule et décidé de faire l'appel du renouvellement de la cotisation dans le premier Flash Médailles de l'année. Seulement 50 % de nos membres sont en ordre pour 2009 ! Une croix rouge dans la lettre O ci-dessus vous signale que nous attendons toujours votre contribution. Les cotisations annuelles servent à choyer nos membres sous forme de cadeaux et de drinks lors de nos Assemblées Générales et nos excursions annuelles. Nous avons réellement besoin de votre soutien financier .

LE MOT DU PRESIDENT

Voici un nouveau « Flash Médailles » pour 2009 qui succède rapidement au premier . Il fallait combler le « manque » de 2008 pour que nos lecteurs ne soient pas trop déçus . Maintenant, la pompe est réamorcée et les livraisons reprendront leur rythme habituel.

Avec l'été, les perspectives d'activités pointent leur nez comme les fleurs dans les jardins. Votre Conseil d'Administration prépare l'assemblée générale, qui aura lieu, exceptionnellement le 4 juillet 2009, pour des raisons de disponibilité de local, la bourse numismatique, réservée aux membres et amis, et l'excursion culturelle/familiale.

Dans le « Flash » du premier trimestre, notre trésorier vous appelait à verser votre cotisation pour 2009 : que ceux qui ne sont pas en règle se mettent rapidement en ordre.

J'attire également votre attention sur le livre de Luc Smolderen « La médaille en Belgique des origines à nos jours ». Ce très intéressant ouvrage se doit de figurer dans votre bibliothèque.

Bien amicalement vôtre,

Marc Vancraenbroeck

HET WOORDJE VAN DE VOORZITTER

Ziehier de nieuwe « Flash Medailles » voor 2009 die vrij vlug volgt op het voorgaande nummer. We moesten de leemte opvullen ontstaan in 2008 om onze leden niet langer te ontgoochelen. We zitten terug in de lift en de volgende nummers zullen met regelmaat verschijnen.

Zoals de bloemetjes in de hof groeien ook de plannen voor onze verdere activiteiten. Uw Raad van Bestuur werkt aan de organisatie van onze algemene vergadering die dit jaar uitzonderlijk zal doorgaan de 4de juli 2009 wegens niet beschikbaarheid van ons lokaal, de medaillebeurs voor onze leden en vrienden en de culturele/familiale uitstap.

In de “Flash” van het eerste trimester werd door onze penningmeester aan de leden gevraagd, het lidgeld voor 2009 te betalen. Aan de leden die nog niet in orde zijn vragen wij dit zo snel mogelijk te doen.

Ik vestig eveneens uw aandacht op het boek van Luc Smolderen “ La médaille en Belgique des origines à nos jours” een “must” in de bibliotheek van iedere medailleliefhebber.

Met vriendelijke groeten,

Marc Vancraenbroeck

MARIE-LOUISE DUPONT

Reeds geruime tijd werkte ons lid en kunstenares Marit Hertzdahl aan een portretmedaille van onze voorzitter . Begin vorig jaar was die klaar . Marit liet enkele exemplaren gieten en de bedoeling was om het eerste exemplaar te schenken aan Milou tijdens onze Algemene Vergadering van vorig jaar . Maar het noodlot heeft gewild dat Milou enkele weken voordien overleed . Deze verrassing heeft ze dus niet mogen meemaken en ze heeft die medaille dus nooit gezien .

Gezien de kunstenares geen ereloon verlangt voor deze medaille kunt u hierop intekenen tot eind augustus 2009 bij de secretaris aan de kostprijs van maximum 100 € , maar dit zou nog minder kunnen zijn naargelang het aantal bestelde exemplaren . Gelieve nog niets te betalen zolang wij de definitieve kostprijs niet kennen . We zullen de intekenaars op de hoogte houden . De medaille zal gegoten worden in België bij bronsgieter Art & Craft te Riemst .

Depuis un certain temps déjà, notre membre et artiste Marit Hertzdahl projetait de faire une médaille à l'effigie de notre présidente. Au début de l'année passée, c'était chose faite et elle en fit couler quelques exemplaires. Le but était d'offrir le premier exemplaire à Milou lors de notre dernière Assemblée Générale. Le sort en avait décidé autrement. En effet, Milou nous quittait quelques semaines auparavant. Elle n'a donc plus eu droit à cette surprise et surtout n'a jamais vu cette belle médaille.

Etant donné que l'artiste ne demande pas d'honoraires pour cette création, vous pouvez souscrire à cette médaille chez le secrétaire pour le prix de revient maximum de 100 € jusqu'à fin août 2009. Ce prix pourrait être revu à la baisse selon le nombre de médailles souscrites. Prière donc de ne rien verser aussi longtemps que nous ne connaissons pas le prix de revient définitif. Nous tiendrons les membres souscripteurs au courant. Les médailles seront fondues en Belgique chez Art & Craft à Riemst .

MEDAILLES EN EXLIBRIS.

Door Paul Scheltens

Vooraleer actief medailles te verzamelen was ik in de jaren zeventig en tachtig een verwoed exlibrisverzamelaar. Exlibris of boekmerken zijn eigendomsbewijzen die in boeken gekleefd worden en die in hun beste vorm mooie voorbeelden van kleingrafiek kunnen zijn, uitgevoerd in ets, gravure in hout of koper of lithografie.

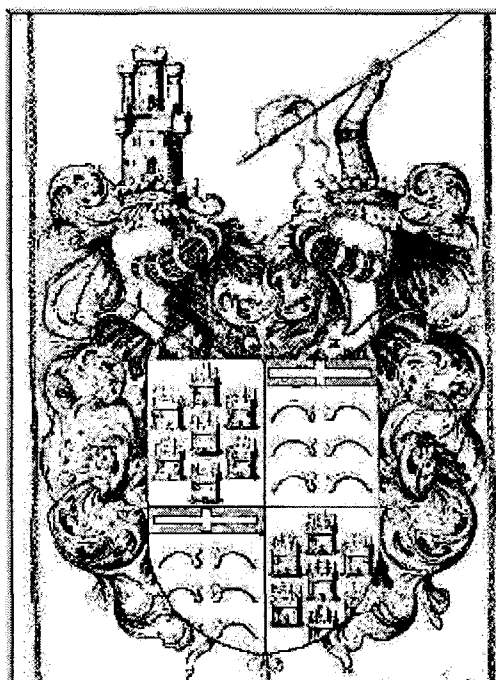
Onlangs ontdekte ik een medaille die beide interessedomeneinen samen brengt.

Deze medaille herdenkt het zestiende internationaal exlibriscongres gehouden in Lissabon in augustus 1976. Deze congressen worden tweejaarlijks georganiseerd door de FISAE (te vergelijken met wat de FIDEM is voor de medailles). In België werd ooit één exlibriscongres gehouden in Antwerpen in 1955.

Op de voorzijde wordt het congresvignet afgebeeld dat ook terug te vinden was op de congresdocumentatie en de tentoonstellingscatalogus. Een schip stelt Portugal voor als zeevarende natie. Verder een boek en rondom zonnestralen verwijzend naar het congresmotto "Sol omnibus lucet" (De zon schijnt voor iedereen, ontleend aan Petronius).

Op de keerzijde ondersteunen twee sierlijke naakten het oudste bekende Portugese exlibris uit 1622. Eigenaar van dit heraldisch exlibris was de tweede Markies van Castelo Rodrigo, Dom Manuel de Moura Corte Real. Het toont gevierendeeld de wapens van Moura (in het eerste en vierde kwartier) en Corte Real (in het tweede en derde kwartier) en twee hertogskronen met de helmtekens van beide families en het kruis van de Castiliaanse Orde van Calatrava. Deze Manuel de Moura was de zoon van de machtige minister van Philips II die er voor zorgde, naar verluidt met weinig fraaie middelen, dat zijn vorst als Philips I ook op de Portugese troon terecht kwam. Na de restauratie van het Portugese koningshuis in 1640 verliet de zoon Portugal waar zijn familieleden als verraders en collaborateurs beschouwd werden. Van 1644 tot 1647 zien we hem bij ons nog even passeren als gouverneur van de Spaanse Nederlanden.

Er is nog een Vlaamse link. De burijsgravure werd ontworpen en gegraveerd door de Antwerpse kunstenaar Jan Schorkens (1595-circa 1630). Schorkens was vooral actief aan het Spaanse hof waar hij Juan Schorquens genoemd werd.

Dus het oudste Portugese exlibris werd gemaakt voor een Spaanse collaborateur en door een kunstenaar uit de Nederlanden. Het identificeren van het oudste nationale exlibris is dikwijls een opsporingsverhaal zonder einde. Om de zoveel jaren wordt er een nieuwe kandidaat uit een bibliotheek opgedolven of een tot dan anonieme eigenaar eindelijk geïdentificeerd of zijn exlibris gedateerd. Nog in 1955 vermeldt de Nederlandse specialist Johan Schwencke in zijn overzicht van Portugese exlibris nog twee andere kandidaten voor de oudste ereplaats.

Voor onze contreien staat het beginjaar op 1524 en op naam van Liebrecht van Houthem. Als het oudste gedrukte exlibris in Europa wordt nu algemeen het Duitse Hildebrand-wapen uit 1470-1480 aanvaard.

De medaille werd ontworpen door Aulo-Gélio Severino Godinho, die in de catalogus van de congres tentoonstelling vermeld staat met een dertigtal exlibris van zijn hand. Ook het vermelde congresvignet lijkt een bewerking van een vroeger exlibris dat hij maakte voor ene Manuel Gameiro.

Deze medaille deed me nadenken over waarom liefhebbers van exlibris zich dikwijls ook aangetrokken voelen tot medailles en omgekeerd. Ligt het in de voorliefde voor het kleine formaat en de daaraan verbonden uitdagingen en mogelijkheden.

Een bekend Antwerps kunstliefhebber en verzamelaar combineerde beide voorkeuren, E.H. Frans Leytens (1901-1980). Tot de jaren zestig bracht hij een indrukwekkende exlibriscollectie samen. Hij publiceerde ook over dit onderwerp, o.a. in het "Boek van Vlaanderen 1937" en in een monografie over Mark Severin (1954). Toen ik hem toevallig ontmoette in de jaren zeventig had hij, tot mijn spijt, net zijn exlibriscollectie verkocht omdat hij meer en meer was overgegaan tot de aankoop van meesterwerken uit de internationale grafische kunst. Na zijn dood werd een selectie uit die kunstverzameling in 1981 tentoongesteld in de lokalen van de Generale Bank te Antwerpen met een schitterende keuze topwerken uit de Europese grafiek van 1830 tot 1940. Frans Leytens bezorgde me toen, als

troost omdat ik de verkoop van zijn collectie gemist had, enkele van zijn persoonlijke exlibris en nieuwjaarsgrafiek, afwisselend versierd met prenten uit het verleden van zijn geliefd Antwerpen, ontwerpen van zijn favoriete graveurs en afbeeldingen van medailles uit zijn collectie.

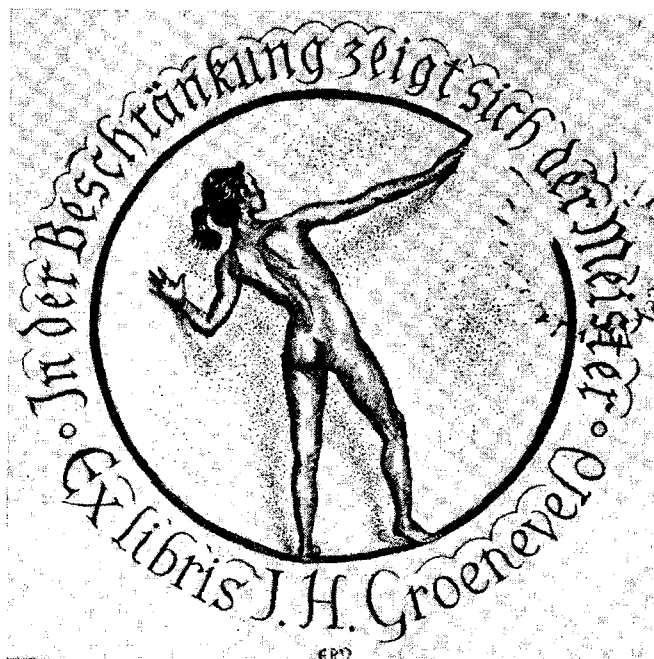
In 1968 organiseerde hij in de Orangerie van het Middelheim-museum te Antwerpen een tentoonstelling “Medailles uit een Antwerpse privé-verzameling en de Monnaie Parijs” (de catalogus werd me bereidwillig ter beschikking gesteld door Willy Faes).

Later schonk hij een aanzienlijk deel van zijn medaillecollectie aan het Middelheim-museum. In de inleiding tot de catalogus praat Frans Leytens geïnspireerd over wat de penningkunst zo boeiend en belangrijk maakt. Enkele citaten:

- “Het bekijken van medailles in een tentoonstelling volstaat niet om er alle genot van te hebben. Om een penning ten volle te waarderen moet men haar tussen de vingers hebben. Dikte, diameter, gewicht zijn ook elementen die er het eigen karakter van bepalen. Een penning is een kostbaar object, als een kleenood dat men in de hand neemt om het licht er langs alle zijden te laten over spelen, waarvan het reliëf het oog bekoort, en de tastzin niet minder, en dat men omkeert om er de volle zin van te begrijpen.”

- “De kunst van de medaille eist een bijzondere en zware inspanning. (...) De kunstenaar is vooral zeer begrepsd in de beschikbare ruimte. Hij wordt verplicht het elan der fantasie te doen samengaan met de gestrengheid der beheersing. Hij moet tot een concentratie, tot een synthese komen, zowel van gedachten als van vormen. (...) Daarom moet de kunstenaar in elk onderwerp het essentieelste motief weten te vinden. Hij moet elke compositie tot haar eenvoudigste uitdrukking herleiden en hij moet door stijl, door karakter, door sterke vormen aan figuren en personen de waarde geven van een algemeen teken.”

Laat ons besluiten met een exlibris in kopergravure van de Nederlandse grafica Engelen Reitsma-Valença (1889-1981) dat een vers van Goethe illustreert, ook geciteerd door de toenmalige burgemeester Lode Craeybeckx in zijn voorwoord tot bovengenoemde tentoonstelling. Dit kan als motto dienen voor kunstenaars en liefhebbers van zowel kleingrafiek als kleinplastiek: “In der Beschränkung zeigt sich der Meister” (of, in de (zelf)beperking blijkt het meesterschap). Zou dit ook geen prachtig ontwerp voor een medaille kunnen zijn?

NOG TWEE MEDAILLES GEWIJD AAN VERGILIUS

door Paul Scheltens

Voor twee jaar schreef ik een artikeltje voor dit tijdschrift (jaargang 11, nummer 1) over een medaille die twee detailscènes uit het werk van Vergilius voorstelt.

Onlangs vond ik een medaille die meer het traditionele herdenkingsportret en verwijzing naar het hele oeuvre weergeeft.

De Associazione Italiana della Medaglia heeft in 1981 een medaille gewijd aan de tweeduizendjarige herdenking van Vergilius' overlijden (Bimillenario Virgiliano) namelijk van 19 voor Christus tot 1981. De medaille werd ontworpen door Roberto Rondinelli met doorsnede van 68 mm..

Op de voorzijde prijkt het portret van Publius Vergilius Maro naar de mozaïekafbeelding in het Bardo Museum in Tunis waar de dichter troont tussen de Muzen van de geschiedschrijving (Klio links) en van de Tragedie (Melpomene rechts). Eigentijdse portretten van de dichter lijken niet gekend. Dus werd deze latere afbeelding uit de mozaïekschat, die de toenmalig rijke Noord-Afrikaanse provincie (de zgn. graanschuur van Rome) ons naliet, het meest gekende portret van de dichter.

Op de keerzijde staat bovenaan de tekst "Cecini pascua, rura, duces". Volgens de legende is dit het grafschrift dat Vergilius voor zichzelf zou geschreven hebben en dat volledig luidt: "Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc Parthenope; cecini pascua, rura, duces." (Mantua heeft mij gebaard, Calabrië rukte me uit het leven en Parthenope (= Napels) houdt me nu vast. Ik heb weiden, landerijen en leiders bezongen).

Het eerste deel verwijst respectievelijk naar de geboorteplek, de plaats van overlijden en de locatie van zijn graf. Het tweede deel, dat op de medaille geciteerd wordt, verwijst naar de drie hoofdwerken van Vergilius: de *Bucolica* (over herders), de *Georgica* (over de landbouw en veeteelt) en de *Aeneis* (over de heldendaden van Aeneas).

Op de keerzijde van de medaille zijn die drie werken ook afgebeeld: vooraan links een ploegende boer achter een ossenspan, rechts een fluitspelende herder met zijn schapen en in de achtergrond Aeneas en zijn volgelingen in volle wapenuitrusting. Een mooie synthese van het werk van Rome's grootste dichter.

Voor dezelfde tweeduizendjarige herdenking gaf ook de Monnaie de Paris in 1981 een medaille uit (81 mm.). Ze is van de hand van Saulnier-Gilde (mij verder niet bekend). Het portret op de voorzijde lijkt me eerder geïnspireerd op een zeventiende eeuws portret van Publius Ovidius Naso. Deze dichter en tijdgenoot van Vergilius werd door de humanisten in de imaginaire portretten met een nogal grote neus voorgesteld zoals zijn tweede naam "Naso" (= de Neus) ten onrechte suggereert.

Niettemin een krachtig portret van Vergilius voor een "hommage pour le 2e millénaire de sa mort". Op de keerzijde een charmant bucolisch tafereel.

EEN RESTAURANT MET EEN RIJKE GESCHIEDENIS.

Luc Vandamme

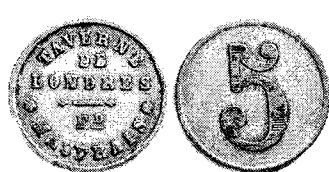
Rond 1850 kenden de Brusselaars zeker het huis “Maison William” gevestigd in de Schildknaapstraat nr. 15 & 17 (tussen de Anspach- en de de Berlaimontlaan). De stichter, William Meatyard, was een handelaar in Engelse bieren en likeuren. Zijn depot was gelegen in de Kleine Karmelietstraat nr. 2.

In 1870 werd het uithangbord van de zaak gewijzigd in “London Tavern” en voorzien van een typisch Britse versiering. In 1885 kreeg het zijn definitieve naam: “Taverne de Londres”.

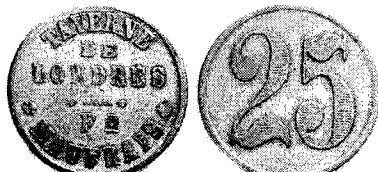
In die tijd werd een nieuwe directeur aangesteld nl. Fernand Maufrais, handelaar in eetwaren uit de Madeleinestraat nr. 20. Onder zijn leiding werd de “Taverne” uitgebreid met een restaurant dat o.a. bezocht werd door de makelaars van de nabij gelegen beurs, maar ook door kunstenaars en bezoekers van de kortbij gelegen Koninklijke Muntshouwborg.

Fernand Maufrais zocht zijn toevlucht in jetons als betaalmiddel. Deze werden 's morgens aan de garçons uitgedeeld in papieren rolletjes van 25 jetons per soort. De afrekening gebeurde 's avonds met de kassierster. Deze jetons werden geslagen door het atelier “Antoine Fisch” van Brussel.

Volgende nominale waardes werden geslagen:

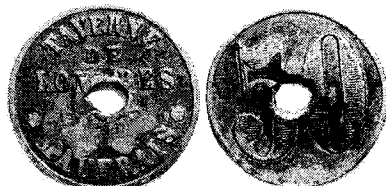
5 cent – messing – Ø 19,5 mm
2,6 gram

25 cent – messing – Ø 24 mm
4 gram

30 cent – zink – Ø 24 mm
2,8 gram (gaatje !)

50 cent – koper – Ø 24,5mm
4.3 gram

1 frank – nikkel – Ø 24,5mm
4.6 gram

De voorzijde kan als volgt omschreven worden:

TAVERNE / DE / LONDRES (bovenaan)

•••• • / F ^D (in het midden)

• **MAUFRAIS** • (onderaan)

Alle keerzijden dragen alleen een gearceerd cijfer behalve het stuk van 1 frank:

• **UN FRANC** • •→ • ←• (rondom langs de rand)

1 gearceerd cijfer binnen een parelcirkel (in het midden)

Op 1 september 1897 kwam er een nieuwe wijziging, de zaak werd overgenomen door Jean-Marie Bonnetain (zijn zoon was de gekende medailleur Armand Bonnetain) en zijn compagnon en schoonbroer Ernest Capit.

Vz. : 1910 (links boven) **JEAN** (rechts onderaan)

Zijn buste naar rechts.

Getekend in de nek met: monogram **AB**

en onderaan op de schouder met: Bonnetain

Kz. Stempeltje met **CIRE / PERDUE / AB**

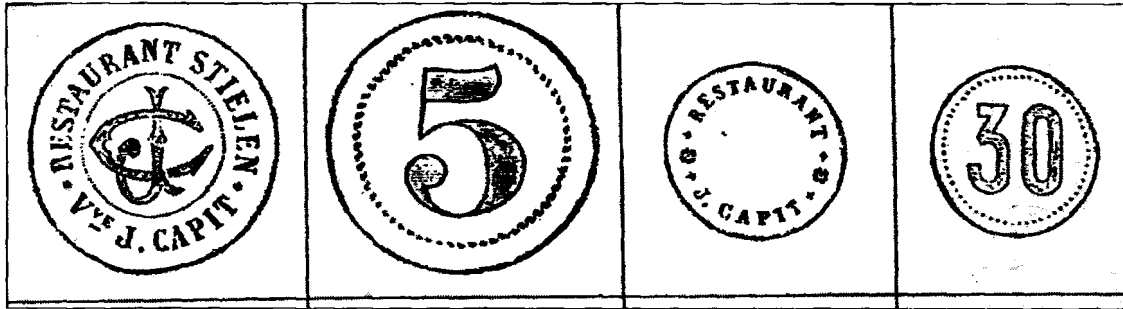
1910, gegoten, 21,40 x 24,70mm, brons, zilver (15 gram), 130 x 150mm, verzilverd brons.

Bibliografie

A-Fr. Schepers, *La taverne de Londres*, in het bulletin n° 35 van de A.C.J.M., juni 2007, p. 14-17.

Biografie

Jean Capit was de volle neef van Armand Bonnetain. Jean Capit, de zoon van Ernest Capit (compagnon van Jean-Marie Bonnetain), huwde in 1907 met de dochter van Guillaume Stielen, eigenaar van een gerenommeerd restaurant in de Bisschopsstraat nr. 25 & 27. Toen Jean Capit omstreeks 1920 stierf, zette zijn weduwe het restaurant Stielen verder tot in 1927, datum waarop het gebouw en het restaurant werden afgebroken om er de magazijnen "les Galeries Anspach" te bouwen. Twee jetons, vervaardigd door de "Ateliers Paul Fisch", zijn daarvan de getuigen:

5 F

Vz.: **RESTAURANT STIELEN • V^{VE} J. CAPIT** • (rondom binnen dubbele cirkel)
De sierlijke initialen van Jean Capit in het midden van het veld.

Kz.: **5** . Het cijfer vijf binnen een parelcirkel.

Messing, Ø 35mm.

30 cent

Vz. **◆◆◆ RESTAURANT ◆◆◆ J. CAPIT** (rondom langs de rand)

Kz. Het cijfer **30** binnen een parelrand.

Zink, Ø 25mm

Jean-Marie Bonnetain werd geboren te Dompierre-les-Ormes (Saône et Loire / Bourgogne) in 1855 en overleed te Brussel in 1924. Als groot liefhebber van een goede keuken, publiceerde hij in het culinaire domein de volgende werken: *L' Art culinaire* in 1888 en *La Cuisine Mondiale* in 1918. Beide werken zouden een referentie worden. Hij was tevens de uitvinder van de groentemolen.

Vz. : **JEAN · MARIE · BONNETAIN · M · CM · XIII-** (rondom)

Buste naar links, blootshoofds.

Getekend rechts van de buste: monogram **AB**

Kz. Blanco

1914, 49 & 52 mm, gegoten brons en zilver (slechts enkele exemplaren).

Bibliografie

Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie, 1919, 71e jg, deel I & II, "La médaille en 1914", p.277-325, nr. 304.

Exposition d'Art Belge, Musée Galliera, Paris, 1921, p.29-30

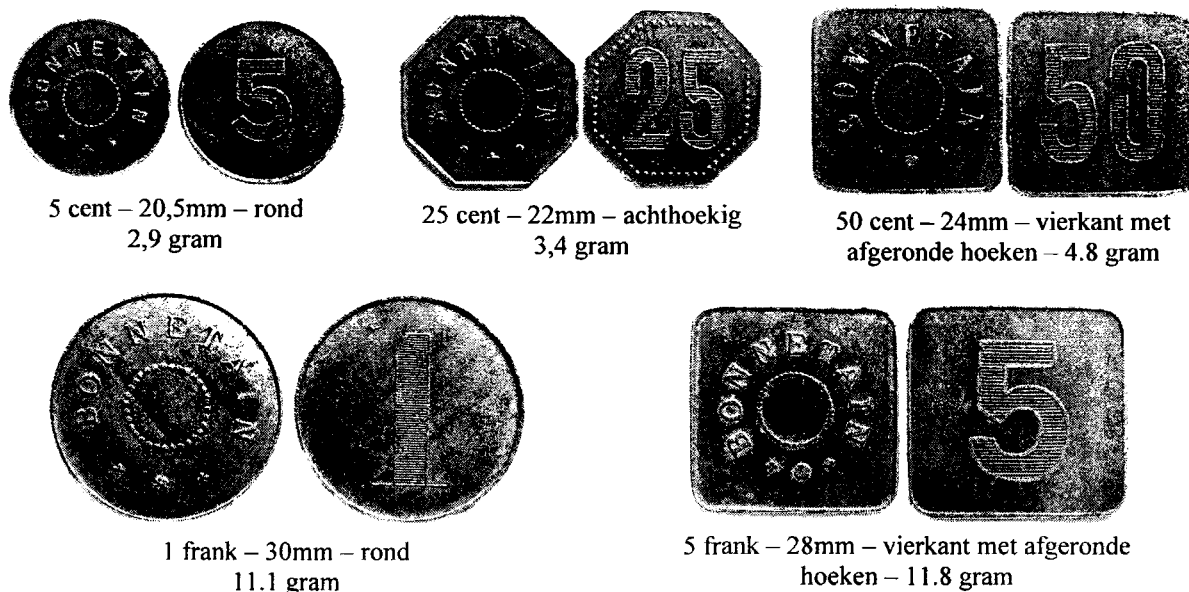
Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie, Brussel, 2002, deel CXLVIII, Mengelingen, Nota's en Documenten, p.153/158, *Armand Bonnetains' stamboom*.

A-Fr. Schepers, *La taverne de Londres*, in het bulletin n° 35 van de A.C.J.M., juni 2007, p. 14-17.

Het was met zijn culinaire talenten dat Jean-Marie Bonnetain de “Taverne de Londres” deed bloeien, taverne die al een sterke reputatie had op het vlak van zijn wijnkelder en zijn Engelse bieren.

Na de oorlog 1914-18 werd de vennootschap tussen Bonnetain en Capit ontbonden en het was Robert Bonnetain, een andere zoon van Jean-Marie, die de zaak alleen verder zette.

Ondanks de sterk veranderde omstandigheden na de oorlog, hield hij de reputatie van de zaak hoog. Uit die tijd dateerden de jetons met de bondige naam “Bonnetain”. Zij werden geslagen in ijzer door de “ateliers Paul Fisch” in 1917 in een periode waarin de meeste metalen werden opgeëist.

De voorzijde van alle stukken is als volgt te omschrijven:

Rond een fijne parelcirkel in het midden van de jeton de volgende tekst:

BONNETAIN • •

Op de keerzijde staat het gearceerde cijfer van de nominale waarde. Het stuk van 25c binnen een parelrand.

In 1945, na de Tweede Wereldoorlog, vond men het uithangbord terug, nu onder de naam “Restaurant de Londres”, dat nog altijd werd geleid door Robert Bonnetain. In januari 1981 werd de uitbating van de “Taverne de Londres” definitief stopgezet.

Met speciale dank aan:

Marcel Rocour, voor het uitlenen van zijn jetons en het gebruik van het artikel “La Taverne de Londres” van A-Fr.Schepers.

Corinne Bonnetain, voor het uitlenen van de medailles.

Les médailles de la République du Congo

Marc Vancraenbroeck

Faisant suite à mon livre-catalogue «*Les médailles de la présence belge en Afrique Centrale 1876 - 1960* »¹, je souhaite le prolonger par quelques médailles d'après 1960.

En effet, la production de médailles a plutôt été pauvre après l'indépendance de notre ancienne colonie et a surtout glorifié le président Mobutu Sese Seko, entre 1965 et 1997.

Je dédie cet article à la mémoire de notre défunte présidente, madame Marie-Louise Dupont, qui m'a toujours encouragé et soutenu dans ma vie de numismate.

*

1. Aperçu historique

Le 30 juin 1960, à Léopoldville, en présence du roi Baudouin, fut proclamée la République du Congo, dont le premier président fut Joseph KASA-VUBU, de l'ethnie des Bakongo, et le premier ministre, Patrice LUMUMBA, un Tetela du Kasaï, fondateur du « Mouvement National Congolais – MNC-Lumumba ».

Très rapidement des divergences se firent jour entre les deux hommes et Patrice Lumumba devint « persona non grata » aux yeux des Belges et des Américains.

Démis de ses fonctions, Lumumba est arrêté et assigné à résidence en septembre 1960, par ordre de Mobutu. Ayant tenté de s'enfuir, Lumumba est arrêté à nouveau, expédié au Katanga et assassiné en 1961.

2. Mobutu Sese Seko

Joseph-Désiré MOBUTU, né à Lisala (province de l'Equateur) le 14 octobre 1930, fut étudiant dans des écoles catholiques. A 20 ans, il fut enrôlé dans la Force Publique, l'armée coloniale belge, dont il sortit sous-officier (sergent chef).

Après son passage à l'armée, il devint journaliste pour le quotidien libéral de Léopoldville *L'Avenir* en 1957.

Il était à Bruxelles en 1960, lors de la conférence de la Table Ronde qui allait régler le sort du Congo belge, et fit partie de la délégation lumumbiste et se mit à la disposition des Belges.

En juillet 1960, il devint secrétaire d'Etat du gouvernement de Lumumba. Il profite du désaccord entre les différents hommes politiques, pour évoluer dans la hiérarchie militaire et devint colonel et chef d'Etat-Major. C'est en tant que chef d'Etat-Major qu'il fit arrêter Lumumba.

Il mit en place un gouvernement temporaire, le « Collège des Commissaires généraux » en neutralisant le président Kasa-Vubu.

Après la mort de Lumumba, ses partisans partent en guerre contre Mobutu, mais avec l'aide des Etats-Unis et d'Israël, il reconquit le territoire perdu.

¹ VANCRAENBROECK Marc, *Les médailles de la présence belge en Afrique Centrale 1876-1960*, édition de la Bibliothèque Royale de Belgique, un volume illustré de 255 pages, en français et en néerlandais, Bruxelles, 1996.

Après avoir réorganisé l'armée, il mena en 1965 un coup d'état contre Kasa-Vubu et il prit le titre de président de la République.

En 1969, il fit écraser une révolte d'étudiants et 2.000 d'entre eux furent enrôlés dans l'armée.

Il instaura un régime autoritaire à parti unique, le « Mouvement populaire de la Révolution » et devint le maréchal-président du Zaïre en 1982.

Un de ses souhaits fut que le pays retrouva sa culture profonde, ce fut le *recours à l'authenticité*. En 1971, l'« année des 3 Z », il renomma à la fois le pays, le fleuve et la monnaie sous le nom de « Zaïre ».

La même année, il imposa un costume traditionnel, créa une version zaïroise du costume occidental : « l'abacost » (à bas le costume !) et il obligea les Zaïrois à choisir un nom d'origine africaine et locale (et non chrétien), ce qu'il fit lui-même en devenant *Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Wa Zabanga* (le coq victorieux qui va de victoire en victoire sans qu'on puisse l'arrêter).

Le culte de la personnalité s'instaura. Petit à petit, les méthodes du régime et le non respect des droits de l'homme le déconsidérèrent aux yeux des démocraties. L'économie, jusque là en bon état, se détériora lors de la chute du cours du cuivre. Mobutu lança le Zaïre dans une suicidaire « zaïrianisation » de l'économie.

L'économie continua à se dégrader, la corruption des élites politiques et administratives ne fit que s'accroître et Mobutu perdit son crédit auprès des puissances occidentales.

En 1996, la progression de l'« Alliance des Forces démocratiques pour la Libération du Congo », bras armé congolais du Front patriotique rwandais et de l'Ouganda, emmenée par Laurent-Désiré Kabila, fit son entrée à Kinshasa le 17 mai 1997 et entraîna la chute définitive de Mobutu Sese Seko.

Il s'exila et mourut le 7 septembre 1997 à Rabat (Maroc) d'un cancer de la prostate².

*
* *

3. Objets numismatiques

3.1 Université de Lovanium

Jean Van Noten

L'Université de Lovanium fut fondée en 1954, à l'initiative de l'Université Catholique de Louvain, encore unitaire.

Elle couvre 400 hectares sur le mont Lemba. Son bâtisseur et premier recteur fut Mgr Luc Gillon.

En 1981, elle devint l'Université de Kinshasa, formant, depuis 1971, avec les universités de Lubumbashi (ex-Elisabethville) et de Kisangani (ex-Stanleyville), l'Université Nationale du Zaïre (voir ci-dessous 3.3).

Pour fêter son 10e anniversaire, l'université fit frapper la médaille suivante :

² Sur Mobutu, voir l'article sur Wikipedia.

DR/ Dans la couronne : ∩ UNIVERSITE LOVANIUM
 ∪ 1954 · 1964

Dans le champ : écu aux armes de Lovanium mi-parti à dextre les armes de Léopoldville ; à senestre, la « Sedes sapientiae », entourée des lettres U et L

Au bas de l'écu, à gauche : V

RV/ Dans la couronne : ∩ REPUBLIQUE DU CONGO
 ∪ · LEOPOLDVILLE ·

Dans le champ : la façade du bâtiment administratif
 En dessous, un cartouche horizontal portant le nom d'un
 dédicataire [ici Mgr Honoré Van Waeyenbergh (1891-1971),
 8e recteur (magnifique) de l'Université de Louvain]

Signature du médailleur, à droite au-dessus du bâtiment.

1964, — , 69,7 mm, bronze

3.2 Foire internationale de Kinshasa 1970

Harry Elstrøm

Cette médaille a été remise à chaque visiteur de la foire internationale de Kinshasa, qui s'y est tenue du 24 juin au 12 juillet 1970. Il en fut frappé 50 exemplaires en or de 115,36 g, 50 exemplaires en or de 23,26 g, ces pièces ayant un diamètre de 50 mm, remises à diverses personnalités et 500.000 exemplaires en bronze.

DR/ Dans le champ, buste de $\frac{3}{4}$ face de Mobutu, en uniforme de lieutenant-général portant le grand collier de l'Ordre du Léopard, entouré de :
à gauche, FIKIN 1970 ; à droite, KINHASA

RV/ Une carte du Congo avec, à gauche, la représentation de vagues et, en surimpression : LA · MONNAIE · AU / SERVICE · DU / DEVELOPPEMENT
En dessous : BANQUE · NATIO / NALE · DU · CONGO

Signature du médailleur, en bas le long du bord.

1970, Monnaie Royale, 31,3 mm, bronze

3.3 Fondation de l'Université Nationale du Zaïre

René Cliquet

Par la réforme générale de l'enseignement supérieur au Zaïre du 6 août 1971, l'Université de Lovanium a été supprimée et remplacée par l'Université Nationale du Zaïre, avec des campus à Kinshasa, Lubumbashi et Kisangani. La médaille, éditée à l'initiative du président Mobutu, a été remise aux membres de l'Université et à des personnalités étrangères en visite³.

³ LIPPENS, Jan, *René Cliquet, médailleur et statuaire – 1899-1977*, catalogue de l'exposition organisée par le Cabinet des Médailles de la Bibliothèque Royale de Belgique du 30 mai au 19 juillet 1980, Bruxelles, 1980

DR/ Légende à gauche : ⊂ MOBUTU SESE SEKO / CONDITOR

Dans le champ : Tête de $\frac{3}{4}$ à gauche du président Mobutu, coiffé de la toque en peau de léopard qui est une sorte de couronne bantoue, l'attribut des rois, empereurs ou autres aristocrates. Dans la tradition bantoue, le léopard est considéré comme un animal rusé et sa peau est sacrée. (Mobutu avait été surnommé « le léopard de Kinshasa »).

Signature du médailleur, à droite de la coupe.

RV/ Légende circulaire : ∩ - UNIVERSITE NATIONALE DU ZAÏRE -
 ∪ NATIONAL UNIVERSITY OF ZAÏRE

Dans le champ : REPUBLICAE / ZAÏRE / UNIVERSITAS /
 PATRIA / VI-VIII-MCMLXXI

1971, Fonson, 70,2 mm, bronze, 2.000 ex.

3.4 Cinquième anniversaire du Mouvement Populaire de la Révolution

René Cliquet

Cette médaille, également éditée à l'initiative du président Mobutu, commémore le cinquième anniversaire de la fondation du Mouvement Populaire de la Révolution. Elle a été émise lors du premier congrès du M.P.R., du 18 au 24 mai 1972, au domaine présidentiel à la N'sele près de Kinshasa ; les bénéficiaires ont été des personnalités, des membres du M.P.R. et probablement, bien qu'il soit difficile d'en avoir confirmation, aussi des personnalités étrangères assistant au congrès⁴.

⁴ LIPPENS Jan, *op. cit.*

DR/ Voir 3.3

RV/ Légende circulaire : ∩ MOUVEMENT POPULAIRE DE LA REVOLUTION

Dans le champ : une main brandit une torche allumée.
à droite : 5e / ANNIVER / SAIRE

A l'exergue : 1957 – 1972

1972, Fonson, 70,2 mm, bronze, 2.500 ex.

3.5 Objectif 80

Roger Duterme

DR/ Légendes circulaires : ∩ OBJECTIF 80

∪ MOTO NA MOTO ABONGISA ⁵

Dans le champ : buste, tête à droite, de Mobutu Sese Seko, coiffé de la toque en
peau de léopard et portant l' « abacost ».

Signature du médailleur, à gauche, au-dessus de l'épaule droite.

RV/ Légende circulaire : ∩ BANQUE DU ZAÏRE

∪ FIKIN 1972

Dans le champ : une main brandit une torche allumée, symbole du M.P.R.

1972, Monnaie Royale, 31 et 50 mm, 50 exemplaires de chaque, en or

N.B.: il y aurait des exemplaires en bronze et en bronze doré

⁵ Traduction : « Chacun fait au mieux là où il est » ou autre interprétation « Ensemble, mettons de l'ordre ». Cette phrase lancée par Mobutu Sese Seko, comme slogan pour sa campagne de 1980, a subsisté et sert de dénomination à un jardin public de divertissements situé avenue de Lubumbashi, dans la commune de Bandalungwa, à Kinshasa.

3.6 50ème anniversaire du Président Mobutu

DR/ Légendes circulaires : ∪ près du col : 1930 50 1980

∪ une palme – MOBUTU ANS SESE SEKO – une palme

Dans le champ : tête à gauche de Mobutu, coiffé de sa toque en peau de léopard

RV/ Légende circulaire : ∩ JOYEUX ANNIVERSAIRE

Dans le champ : une maintenant un flambeau allumé et à sa droite : M.P.R.

1980, --- , 69 mm, bronze coulé

3.7 Banque commerciale du Zaïre

Paul De Greef

Cette médaille a, comme base, la médaille du cinquantième anniversaire de la Banque du Congo Belge (B.C.B.)⁶ et a été « aménagée » pour fêter le septante-cinquième anniversaire de la banque, devenue, par la force des choses, la Banque Commerciale Zaïroise. Cette année 2009 verrait le centième anniversaire de cette banque.

⁶ Voir Vancraenbroeck, Marc, *Les médailles de la présence belge en Afrique centrale 1876-1960*, page 170, n°142

DR/ Légende circulaire : $\bigcirc$ BANQUE COMMERCIALE ZAÏROISE

Dans le champ : un éléphant marchant, vers la gauche, au-dessus des dates 1909 – 1984

RV/ Légendes circulaires, dans une couronne en creux : $\bigcirc$ MATADI 1909

$\bigcirc$ KINSHASA 1984

Dans le champ creux, se détachent, en relief :

- dans le registre du tiers supérieur, le siège de Matadi en 1909, entouré d'habitations, au bord du fleuve ;
- dans le registre inférieur, le siège social de Kinshasa.

Nom du médailleur, le long de la couronne, à gauche.

1959/1984, ?, 69 mm, bronze doré

3.8 20e anniversaire de la prise de pouvoir de Mobutu

Anonyme

DR/ Légendes circulaires : $\bigcirc$ REPUBLIQUE DU ZAIRE

$\bigcirc$ MOBUTU SESE SEKO

Dans le champ : Buste de Mobutu, vêtu de l'abacost et coiffé de la toque en léopard, le tout entouré des dates 1965 1985

RV/ Légendes circulaires : ∩ KASAVUBU

○ LUMUMBA

Dans le champ : les bustes accolés de Joseph Kasavubu, premier président de la république, et de son premier ministre Patrice Lumumba, entourés des dates 1960 1965

1985, -- , 30 mm, bronze doré

3.9 60e anniversaire du maréchal-président Mobutu

Roger Duterme

DR/ Buste de face du maréchal-président, coiffé de la toque en léopard et vêtu de l'abacost.

De part et d'autre de la toque, à gauche : MOBUTU ; à droite : SESE SEKO

Signature du médailleur, le long de la coupe.

RV/ La carte du Zaïre portant, en surimpression, 60^E / ANNIVERSAIRE et en haut à gauche LISALA (lieu de naissance) d'où partent des rayons rejoignant une étoile avec les dates 1930/1990

1990, FIBRU, 61,2 mm, bronze

3.10 25e anniversaire du Conseil législatif

Anonyme

Ceci est un projet de médaille, proposé à FIBRU pour remise de prix. A notre connaissance cette médaille n'a pas été réalisée.

DR/ Les armes du Zaïre, avec la légende : JUSTICE PAIX TRAVAIL

RV/ Légende circulaire : 25e ANNIVERSAIRE DU CONSEIL LEGISLATIF

Dans le champ : la façade du bâtiment abritant le Conseil, surmontée de nuages.

A l'exergue : 17 · 6 · 1960 — 17 · 6 · 1985

Projet de médaille en cuivre de 75 mm (3 flancs minces superposés)

Illustrations : Leopold Verbist

MAUQUOY GROUP

Industrieweg 12 • 2280 Grobbendonk • Belgium

w w w . m a u q u o y . c o m

Medals
Decorations
Awards
Engraving
Stamps